

ARCHEOLOGICKÝ ÚSTAV ČESKOSLOVENSKÉ AKADEMIE VĚD
V BRNĚ

PŘEHLED VÝZKUMŮ 1968

BRNO 1970

NÁLEZ ZÁSObNÍCH JAM A STŘEDOVĚKÝCH MINCÍ V ŽELETICÍCH

(okr. Hodonín)

ROBERT SNÁŠIL, Slovákcké muzeum, Uherské Hradiště

Tab. 62

Při výkopu základu domu č. 61 (majitel Miroslav Provazník) v Želeticích, byly jednak porušeny a jednak zničeny zásobní jámy. Výkop, hluboký 110—160—195 cm, orientovaný delší osou SZ—JV, byl dlouhý 12 a široký 5,5 m. V jeho JZ profilu byly přefaty dvě jámy a v SZ jedna jáma. Na ploše dna výkopu, v hloubce 195 cm, byla při středu, blíž k JV straně zčásti odkopána další jáma. Při průzkumu bylo již dno výkopu překryto betonovou dekou, takže o posledním objektu svědčí pouze výpovědi dělníků. Zde byly rovněž nalezeny i mince, původně snad uložené v nádobě. Část mincí i některé střepy nádoby zachránili dělníci až po jejich vyhození z původního místa uložení. V horní části výkopu — hnědozemi, byly rovněž nalezeny zlomky hliněných nádob. Byly společně odloženy i s některými střepy rozbité nádoby, v níž byly mince uloženy. Střepy, pocházející z oné nádoby, nelze již identifikovat.

Horní část profilu výkopu tvoří do hloubky 70—80 cm hnědozem, dolní část tvoří žlutý jemný písek. Tmavá vrstva byla silnější v JV části.

První zásobní jáma, zjištěná v JZ profilu, byla vzdálena středem svého hrdla 390 cm od JV, kratší strany výkopu. Jáma byla z větší části odkopána tak, že jí ve vertikálním řezu zbývá asi jedna třetina, v horizontálním řezu, který určuje dno výkopu, je odkryta patrně z poloviny. Zbytek válcovitého hrdla, který je zahlouben do hnědozemě, je široký 40 a vysoký 70 cm. Potom se začíná rozšiřovat v pravidelnou dutinu polokruhového profilu. Spodní část dutiny, snad její větší polovina, nebyla odkryta, sahá dále pode dno výkopu. Při dnu je široká 180 cm. Hrdlo bylo vyplněno převážně tmavou hlínou, dutina rovněž hlínou, promíchanou množstvím úlomků cihel. Při přechodu hrdla v dutinu zůstal při stěnách ještě volný prostor. Celková výška odkryté jámy je 195 cm.

Druhá jáma, porušená v JZ profilu, je svým horním bližším okrajem vzdálena od prvé asi 460 cm SZ směrem. Její horní část, opět vyhloubená v hnědozemi, je široká 140 cm a vytváří jakýsi širší nástupní prostor, na který dále navazuje esovitě prohnuté válcovité, 73 cm široké hrdlo, v dolní části opět pokračující pode dno výkopu. Jáma byla vyplněna šedým popelovitým zásypem. Celková výška odkryté části jámy je 160 cm.

Třetí jáma, porušená a zčásti odkrytá v SZ profilu výkopu pod podlahou domu s ním sousedícího na SZ straně, má obdobný tvar jako jáma první. Svým okrajem hrdla je vzdálena od SZ rohu výkopu 130 cm. Na válcovité, 47 cm široké a asi 50 cm vysoké hrdlo, zahloubené opět do hnědozemě, navazuje rovněž rozšiřující se, v profilu polokruhovitá dutina, jejíž šířka při dně výkopu je 135 cm. Zbývající část dutiny rovněž nebyla odkryta. Výplň dutiny i hrdla tvořil hlinitý zásyp. Celková výška odkryté části jámy je 110 cm.

Mimo porušenou jámu, objevenou přímo ve dně výkopu, existovaly prý další dvě ve dvoře předchozího, nyní již zrušeného domu. Jsou od výkopu prý vzdáleny jihozápadně asi 3,3 a 2,8 m.

Zdá se, že jámy vytvářejí řady, orientované ve směru S—J. Západnější řadu by tvořily celkem čtyři jámy, a to dvě jámy umístěné v bývalém dvoře, druhá a třetí jáma, východní řadu dvě jámy — první, a jáma objevená ve dně výkopu. Střední jam v obou řadách jsou od sebe vzdáleny pravidelně asi po 3 m. Tyto skutečnosti svědčí snad o jejich současném nebo téměř současném vzniku. Podle výplně prvních tří popisovaných jam se dá soudit, že nezaukly všechny zcela najednou. Podle svědectví majitele staveníště byla prý první jáma používána ještě v průběhu druhé světové války jako úkryt potravin.

Mince, kterých bylo zachráněno celkem 25 a které byly uloženy buď v těsné blízkosti zásobní jámy, objevené ve dně výkopu nebo v ní samotné, jsou stříbrné bílé jednostranné penízky Vladislava II. (1471—1516). (Určil je člen Numismatické společnosti československé, F. Dvořáček.)

I když nálezkové okolnosti v době průzkumu nebyly již relativně ideální, nelze přece jen zcela vyloučit možnost, že jámy a mince měly vzájemný přímý časový vztah. To znamená, že zásobní jámy mohly být přesto, že jedna z nich byla používána ještě v současnosti, vyhloubeny již ve středověku.

Keramický materiál, pocházející většinou z hnědozemní vrstvy, patří všechen kuchyňské keramice. Jsou tu zastoupeny střepy větších dvojchých hrnců, menších, pravděpodobně jednouchých nebo bezuchých hrnců, část hrníčku s vylevkou, zlomek trojnožky s dutou rukojetí a část mísovitěho talíře. Všechna tato keramika je tenkostěnná, vytáčená na rychloobrátkovém nožním kruhu a tvrdě vypálená. Materiál je vesměs velice jemný, hlinitopísčitého nebo hlinitého, v několika případech promíchaný slídkou. Převládá tmavošedá až černá či šedomodrá barva povrchu, ojediněle se vyskytuje světle hnědé zbarvení. Okraje nádob jsou vesměs jednoduché, poněkud zesílené a šikmo vyhnuté. Ucha jsou pásková a navazují v horní části vždy na okraj nádob. Výzdoba se objevuje sporadicky a je zcela pravidelně umístěna pod okrajem nebo hrdlem nádob. Z výzdobných prvků se objevuje jedno až trojnásobné rýhování, jednoduchá plochá vlnice, v jednom případě trojnásobná řada nízké

vlnovky, provedená kolečkovou technikou, a v jednom případě několikanásobné překřížkované vhlazování, provedené do povrchu nevypálené nádoby, jak je známe z etnografické, tzv. lidové keramiky. Polevy byly zjištěny ve třech případech: na úlomku uchatého hrnce, kde byla vnitřní strana polévána zelenou polevou, na části trojnožky, kde byla opět vnitřní strana polévána hnědočervenou polevou, a na zlomku mísovitého talíře. Zde byla vnější i vnitřní strana okraje polévána hnědozeleně, stejně jako i vnější část těla talíře. Vnitřní část talíře byla zdobena jednak dvojnásobnou rytou plochou vlnovkou a byla vylévána zelenou a hnědozelenou polevou.

Keramický soubor lze podle našich dosavadních znalostí zařadit jako celek do 16. století, i když některé znaky jsou běžné již v 15. století.

Závěrem lze vyslovit domněnku, že je-li možné mince zařadit k přelomu 15. a 16. století a keramika, většinou nalezená v horní tmavohnědé vrstvě, do níž byla zahlobena hrdla jam, odpovídá 16. století, tu snad i zásobní jámy byly používány alespoň od počátku 16. století.

VORRATSGRUBEN UND MITTELALTERLICHE MÜNZEN — EIN FUND IN ŽELETICE

(Bez. Hodonín)

Bei der Ausschachtung des Erdreichs für die Grundmauern des Hauses Nr. 61 in Želetice störte man drei Vorratsgruben. In oder in nächster Nähe der vierten Grube, deren Sohle noch vor unserem Eintreffen eine Betondecke erhielt, fand man Münzen in einem Gefäß, von denen 25 Stück — weiße einseitig geprägte Silbermünzen (Brakteaten) Vladislavs II. (1471—1516) gerettet werden konnten. Die Gruben, zusammen mit zwei weiteren, die im Hof des vorausgehenden Bauwerks gewesen sein sollen, bilden zwei N—S ausgerichtete Reihen. Die Entfernung der Grubenzentren voneinander beträgt in beiden Reihen etwa 3 m. Die Keramik, die zum Großteil aus der oberen, 70 bis 80 cm mächtigen Braunerdeschicht gewonnen wurde, in die in der Regel auch der zylinderförmige Hals mit der nach unten hin ausgeweiteten Grube eingetieft war darf aufgrund bezeichnender Merkmale dem 16. Jh. zugesprochen werden. Nach dem Münzfund und der Zeitstellung der Keramik benützte man vermutlich auch die Vorratsgruben zumindest zu Anfang des 16. Jhs.

KRYPTA V MORAVSKÉ KAPLI KOSTELA SV. VÁCLAVA V OPAVĚ

VLASTA ŠIKULOVÁ, Slezské muzeum, Opava

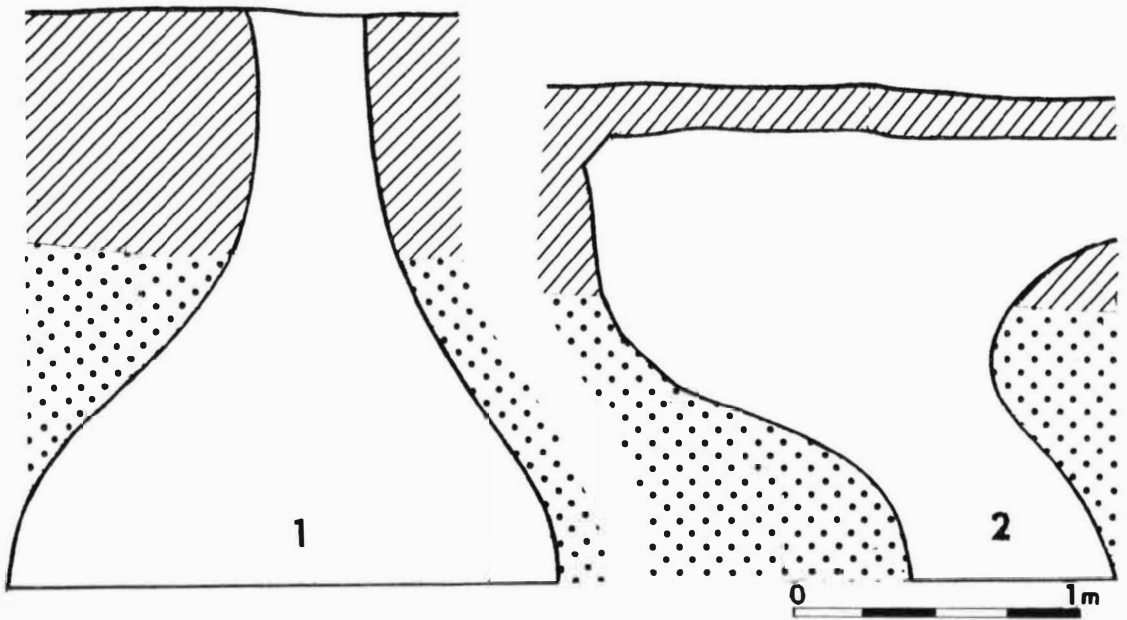
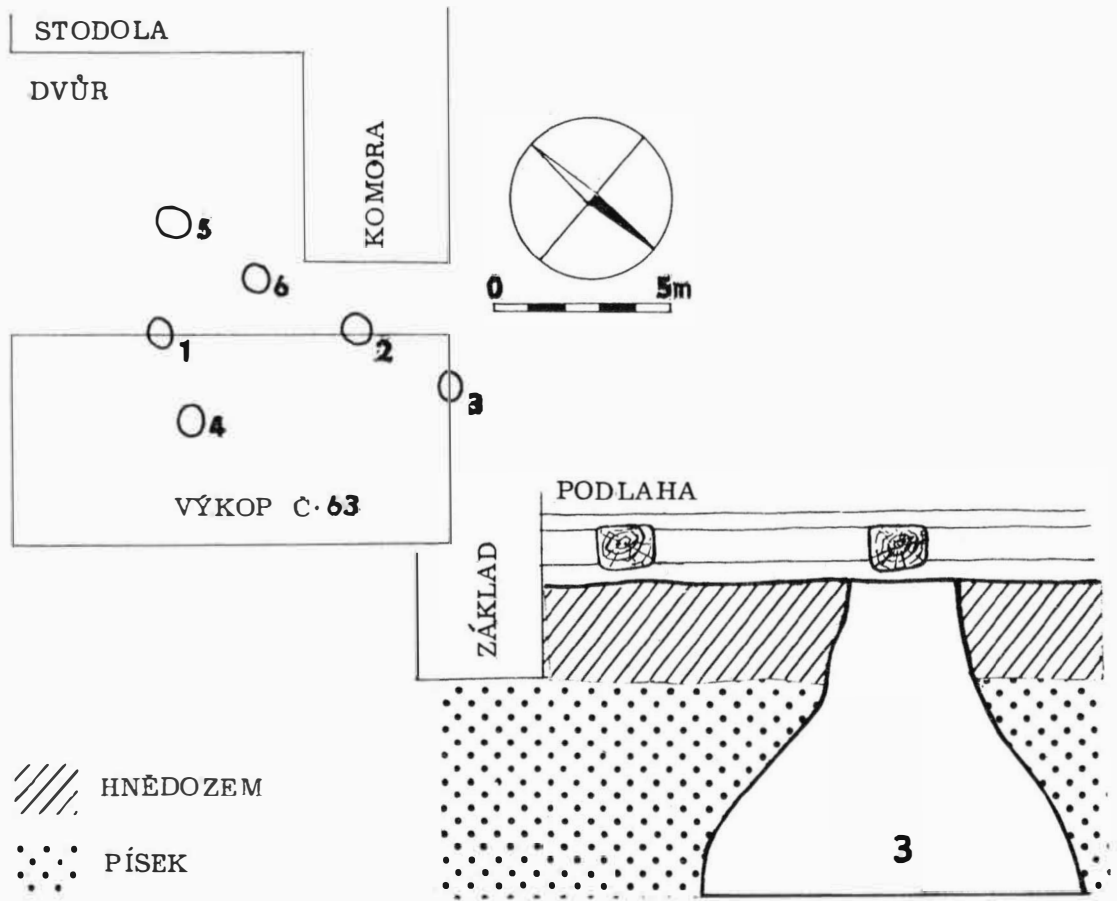
Tab. 63—66

Při stavebním průzkumu bývalého dominikánského kláštera a kostela sv. Václava v Opavě zjistil ing. L. Plavec zděnou kryptu, která zabírá východní třetinu kaple. Kapli, umístěnou u severní zdi presbytáře kostela, zbudoval počátkem 17. století Jan starší Vojsko z Bogdunčovic. Zmiňuje se o tom v nadační listině, vystavené 26. září 1616, jež se zachovala v opise v latinské klášterní kronice z roku 1742. V kapli si vyhradil právo pohřbu pro sebe a své potomky i pro všechny, kteří budou mít jeho písemné povolení. I když zde není ještě vyloučen nálezný další krypty, je velmi pravděpodobné, že právě toto místo pod oltářem bylo určeno zakladateli kaple. Kaple byla zasvěcena sv. Kříži, ale běžně označována jako kaple moravská, protože byla vyhrazena kázáním v českém jazyce.

Dnešní betonová podlaha kaple je o 95 cm výše než byla původní, z níž zbyla vrstva malty s otisky po vytrhaných břidlových dlaždicích. Do krypty se vcházelo ze západní strany jednoramenným schodištěm, uzavřeným asi kamennou deskou, po které zůstal v podlaze jen otisk rozměrů 140 × 225 cm. Při přeměně kaple na vojenské skladiště byla pravděpodobně tato deska odstraněna a krypta byla zasypána stavební sutfí a hlínou tak, že prostor schodiště byl vyplněn úplně, a uvnitř krypty se vytvořil násypový kužel, překrývající celou západní polovinu. Krypta má lichoběžníkový půdorys — délka jižní strany 562 cm, severní 545 cm, východní 504 cm a západní 500 cm. Je zbudována z cihel omítnutých vápennou maltou, vydlážděna cihlami a zaklenuta valenou klenbou o výšce vrcholu 200 cm. Uprostřed východní stěny vystupuje zděný hranol rozměrů 200 × 140 cm, k němuž je klenba přizděna. Na východní straně krypty byly v obou rozích hromady zbytků ze zrušených pohřbů. Kromě velkého množství kostí v nich byla prkna a kování z rakví a dřevěné hobliny, jimiž byly rakve vystlány. Nejvíce těchto pozůstatků bylo v jihovýchodním rohu. Kromě velkého množství hřebíků tu leželo porůznu 7 železných kruhů o vnějším průměru 99—109 mm, navlečených do ok s trny k zatlučení do dřeva rakví. Stejnými dvěma oky je opatřeno i masivní tordované železné drždadlo elipsovitého tvaru, dlouhé 207 mm. Z rakví jsou i zbytky prken potažených hnědým sukem nebo sametem a zdobených prýmkou řídce tkanými z kovových nití, přibitými

PŘEHLED VÝZKUMŮ 1968

Vydává: Archeologický ústav ČSAV v Brně, sady Osvobození 17/19
Odpovědný redaktor: Prof. dr. Josef Poulík, DrSc.
Redaktoři: Dr. A. Medunová, dr. J. Meduna, dr. J. Řihovský
Překlady: Helena Plátková
Na titulní obálce: Bronzový terč ze slovanského hradiska v Mikulčicích
Tiskem: Grafia, n. p., Brno, provozovna 04, Gottwaldova 21
Vydáno jako rukopis — 450 kusů — neprodejné.

Tabulka 62

Železice (o. Hodonín). 1-3 zásobní jámy. — 4 celková situace. — 1-3 Vorratsgruben. — 4 Gesamtsituation.